

החשיבות הגדולה של לימוד מקרא

[פרשת כי-תבוא (שיחה 1) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

ביום כניסתם של עם ישראל לארץ ישראל, כתבו כל דברי התורה על אבנים שקיָדו בסיד. "והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך והקמות לך אבנים גדולות וְשָׂדָף אותם בְּשֵׂיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך, למען אשר תבוא אל הארץ... וכתבת על האבנים אל כל דברי התורה הזאת בְּאֶר הַיַּטֵּב". (דברים כז/ בח).

פשוטו של דבר הוא שכתבו ממש כל חמשת חומשי התורה, וכן כתב רמב"ן בשם "מדרש ספר תאגיי", וזה לשונו: "ווייתכן שהיו אבנים גדולות מאד או שהיה ממעשה נסים... כי בעבור התורה באת שמה" עכ"ל. הרי לנו מכאן חשיבות עליונה של התורה הכתובה הזאת.

וכן ה' צוה ליהושע: "לא ימוש ספר התורה הזאת מפיד, והגית בו יומם ולילה" (א, ה) וגם שם פשטות הדברים היא שהוא היה משנן וחוזר שוב ושוב על עצם הפסוקים של המקראות, כי כתוב "ספר". ומה תהיה התוצאה? "כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל" (שם).

בְּסִפְרֵי "מסורת, סייג לתורה" (עמ' 20–23) הבאתי דברי ספר "מעשה אפוד" (שנת קס"ג) הכותב שספר תנ"ך משמש לישראל "מקדש גֵה" השומר עליהם מכל צרותיהם: – "ואחרי כן, בצרפת ובאשכנז כאשר התעצלו מעסק המקרא והספיק להם ממנו שעה אחת מהשבוע לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ועדיין אולי, היה מה שהיה, סר ההשגחה מהם והסתרת פנים, והיו הגרושין והגזרות והשמדות המפורסמים. ועתה בזמננו נתפשט החולי בספרד, לסיבה שזכרה גם כן... ועל המתרשלים מהמקרא והחקירה בו, אמר הכתוב "בדבר ה' מאסו, וְחִכְמַת-מָה, להם?" (ירמיה ח, ט)... ועליהם אמר הכתוב "היה להם דבר ה' לחרפה, לא יחפצו בו" (ירמיה ו, ט) עכ"ל.

- החיוב הגדול המוטל על כל תלמיד חכם להיות בקי בכל עשרים וארבעה ספרי תנ"ך, מובא ברש"י בשם חז"ל – "מה פֵלָה מתקשטת בכ"ד קישוטין (האמורים בישעיה ג, יחכב), אף ת"ח צריך להיות בקי בכ"ד ספרים" עכ"ל.
- וכן חז"ל קבעו – "קָרָא (=מְקָרָא) ולא שָׁנָה (=משנה), עדיין בחוץ עומד. שנה ולא קרא, עדיין בחוץ עומד. קרא ושנה ולא שימש עדיין ת"ח (=ללמוד גמרא, כפי שהסביר רש"י על ברכות מז, ט), דומה למי שנעלמו ממנו סתרי תורה". (ויקרא רבה ג/ז).
- ועוד אמרו במסכת דרך ארץ זוטא (פרק ט) – "קרא ולא שָׁנָה, הרי זה בור. שנה ולא קרא, הרי זה עם הארץ". (ולזה התכוונו התוספות בסוטה כב. עיי"ש מהרש"א).
- ועוד התבטאו "הרי זה דבר גנאי". (תדא"ר יח, ע"ע ירושלמי מ"ק ג/א)
- ואותו מאמר של האמורא "איני יודע אם נאמר (=בעשרת הדברות) כי טוב" (בי"ק נה.) [ומשמע לכאורה שלא היה בקי במקרא. אין הדבר כך, אלא] נאמר רק בניב של ענוה, היות שהוא לא ידע לפרש את הסיבה של השוני מה בין דברות ראשונות לאחרונות. (עיי"ן אריכות על נושא זה, ב"ספרי מהר"ץ חיות", ח"א דף שיז).
- כן המאמר אודות ר' ספרא שלא ידע במקראות (ע"ז ד.) עניינו שלא היה מומחה ו"בעל-מקרא" כדי לענות על שאלותיהם של הגוים. אבל פשיטא ופשיטא שבכל אופן הוא עסק ג"כ בקביעות בדברי מקרא, כמצווה עליו.

ודאי שמי שמקיים הוראת חז"ל "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לתלמוד" (אבות, סוף ה) – יהיה בקי ורגיל בכל המקראות וידע אותם בעל פה. לכן אנו מוצאים מאות מקומות בגמרא שהביאו ראיות מהמקראות והביאו רק תחילתם של הפסוקים, בידועם שלומדי הגמרא ידעו הפסוקים בעל פה ויכולים להשלים את שאר הפסוק (כמו במגילה יא. "שלח אדוני שם לבקשך... והשביע את הממלכה"; ומגילה טו: "פְּחֹמֶם, אֲשֵׁית... וְיִשְׁנֶנּוּ שְׁנַת עֹלָם וְלֹא יִקְיָצוּ" ועוד הרבה). וע"ע דעת הגר"א על "בן חמש למקרא". ("יאוצרות הגר"א", תחילת שער ז')

אמנם, עומד נגדנו מאמר של חז"ל המדריך לצמצם ולמעט את העיסוק בלימוד המקרא. "העוסקים במקרא, מדה ואינה מדה. במשנה, מדה ונוטלין עליה שכו. גמרא, אין לך מדה טובה הימנה". (בי"מ לג.) – לכאורה יש כאן משמעות ברורה שיש להמנע מהמקרא?

אבל חז"ל עצמם סתרו תפישה כזאת.

כך אמרו רבנן סבוראי: "1) העוסקים במקרא - מדה ואינה מדה, 2) במשנה - מדה שמקבלים עליה שכו, 3) העוסק בש"ס (=בתלמוד) - אין לך מדה גדולה מזו, על מנת שקרא ושנה" (=מקודם!) (מסכת סופרים טו/ה). למדנו מכך כי מוטל על האדם להיות בקי במקרא ובמשנה לפני שיתחיל ללמוד גמרא.

ועוד אמרו שם: "נמשלה המקרא - כמים, / והמשנה - כיון, / והש"ס (=התלמוד) - כקונדיטון. אי אפשר לעולם בלא מים, ובלא יין, ובלא קונדיטון. ואיש עשיר מתכלכל בשלשתם... אשרי אדם שישים עמלו בש"ס (=בתלמוד), ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבוא לש"ס" (=לתלמוד). מבאר שם פירוש "נחלת יעקב" וכן מבאר תוספות יו"ט בתחילת הקדמתו ל"מעדני יו"ט" לרא"ש על מסכת ברכות, שחז"ל מותחים כאן ביקורת על הלומד קטעים קטעים במקרא ומשנה. אלא החיוב הוא ללמוד את הכל, כל ספר וספר לפי הסדר, ורק אז יראה אח"כ ברכה בעמלו בגמרא. וכן כתב מהר"ל. ("דרשות" שנדפסו בסוף "באר הגולה", סוף ההקדמה לדרשה "על התורה", דף מו). והנה כך אמר אחד מגדולי הראשונים, "אור זרוע" (הקדמה, פסקא כ"ד) על אותיות ג' ד', שיש ללמוד ג' חלקי המקרא = תורה נביאים כתובים, ורק אח"כ ד' = ארבעה סדרי תלמוד. (מדוע לא 6?, עיין הסבר בדברי רש"י בב"מ קיד ע"ב, דה בארבעה לא מצינא).

תירוץ ראשון [ליישוב הסתירה בין המקורות המצדדים במקרא, לבין הממעטים בחשיבותו]

"מקרא, מדה ואינה מדה" נאמר אחרי שכבר יודע האדם את כל המקרא היטב. ולזה רמז "ערוך השולחן" (על יו"ד רמו, סוף ס"ק יד) ומפורש יותר ב"תורה תמימה" על דברים. (וי"ס"ק כט).

וכן המשיכו שם באותו הפרק ואמרו: "אשרי אדם שישים עמלו בהש"ס ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבוא להש"ס, אלא על מנת שילמד מקרא ומשנה ויבוא להש"ס". (שם, טו/ט ע"פ הגהות הגר"א שם). הרי שאסור ללמוד למקוטעין "ולדלג", אלא יש להשלים ולגמור היטב כל התנ"ך, ואח"כ כל המשנה ואח"כ לבוא לגמרא. וכך משמעות הרמב"ם שכתב ישלש אדם שנותיו, במקרא משנה וגמרא, ואח"כ כתב – "במה דברים אמורים בתחילת תלמודו של אדם, אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך(!) לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק בתורה שבעל פה (=המשניות), יקרא בעתים מזומנים בתורה שבכתב ודברי שמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה, ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו ויישוב דעתו". (ה' תלמוד תורה א/ב).

ובכן, דברי חז"ל על "מקרא, מדה ואינה מדה" נאמרו רק לפי שכבר יודע המקרא היטב, ועכשיו עליו לפנות לעיון הנעלה יותר. אבל מלפני שהגיע ת"ח לדרגה זו, פשיטא שהוא חייב לעסוק הרבה במקרא עד שידע אותו על בוריו (ע"ע דעת ר' ירוחם ממיר, ב"הקדמת מלים לפני לימוד המקרא", "דעת תורה" על בראשית).

וכך קצת משמע בדברי רבנו תם (תוספות בקידושין ל.) שהסתמכות על לימוד בבלי הוא רק "כגון אנו", אדם כמו רבנו תם שכבר ידע כל התנ"ך.
וכך כמעט מפורש בברייתא (אבות, ו') "התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים... במקרא, במשנה..."
כלומר, אם יחסר לו זה, תחסר לו ההצלחה בלימוד תורה!
והרי רש"י (לשמות לא, יח) הביא מחז"ל שלמדו מהמלה "ויתן אל משה ככלותו" שת"ח חייב להיות **בקי** בכל ספרי המקרא.

תירוץ שני

הסבר נוסף כתב מהר"י אברבנאל (בפירושו "נחלת אבות", פרק ששי, על הברייתא של מ"ח דברים) אודות מאמר חז"ל "מקרא, מדה ואינה מדה": "היינו קְשָׁמְשִׁים כל זמנו במקרא בדקדוק המלות וידיעתה בעל פה ומניח פירוש המצוות והמדרשים. אבל כל ת"ח צריך להיות בקי במקרא בכ"ד ספרי הקודש, כי הם היסוד אשר בית אלהים נכון עליהם" עכ"ל. (=כדברינו מקודם בשם "מעשה אפוד", שהתורה היא 'מקדש יה'). ע"ע "חובות הלבבות", שער עבודת ה', פ"ד עשר דרגות בלימוד התורה, "הקריאה בלי להבין הענינים בדרגת 'חמור נושא ספרים'".

תירוץ שלישי

עוד אפשר לתרץ ביטויים של חז"ל "מקרא, אינה מדה" (ב"מ לג), כשנבין יסוד גדול. לפעמים ביטוי של חז"ל נאמר לא באופן מוחלט, אלא "בבחינה מסוימת בלבד".

- לדוגמא, "גדולה הכנסת אורחים יותר מן הקבלת פני שכינה" (שבת קכז.). אם כן, למה לא לעסוק בזה כל הזמן, ולמה לנו בכלל לקבל פני שכינה? [כי הרי הכנסת-אורחים גדולים הימנה]. אלא עונה על כך "העמק דָּבָר" (בתחילת פי וירא) – ודאי כי הקבלת פני שכינה גדולה מן הכנסת אורחים, רק גדולת הכנסת אורחים היא בכך שיש בכוחה לבטל הקבלת פני שכינה. רק בבחינה זו אמרו שהיא "גדולה".
- הוא הדין, אמירת חז"ל "גדולה גמ"ח מן הצדקה" (סוכה מט.). הכי יש מי שאומר לעסוק אך ורק בגמ"ח? והרי ישנן בחינות בצדקה שהם מצילינפשות ממש!
- וכן מה שאמרו כי תפלת רחב"ד נתקבלה יותר מן תפלת ר' יוחנן בן זכאי (ברכות לד.). ובכל זאת מי באמת גדול ממי? אלא שיש בחינות שונות לכל דבר.
- כן הוא במסכת ב"ב (קמה:) חז"ל פעם שבחו לימוד משנה יותר מן גמרא ופעם להיפך. ודאי כי הללו והללו דברי אלהים חיים הם! אלא שיש בזה מה שאין בזה. יש במשנה בהירות וצחות. ובתלמוד יש העמקה וחיפוש סברא. והרי חז"ל עצמם גינו את המזניח לימוד משנה וקבעו לו עונש כרת! (סנהדרין צט.).

תירוץ רביעי

כל המאמר ההוא שהמקרא והמשנה הם פחותי דרגא מהגמרא, נאמר **אך ורק באותו הדור**. כך כתב רש"י אצלנו (ב"מ לג: ד"ה בימי רבי נשנית) שאותו המאמר נאמר רק אז בגלל המצב המיוחד שהתלמידים לא עסקו מספיק בגמרא (עיי"ש). גם רבנו תם קובע שדברי רבי נאמרו אך ורק לדורו הוא, לא לפניו ולא לאחרי. (ב"ק צד: סוף תוספות ד"ה בימי).

אם כנים הדברים, כבר אין להקשות מעתה שום קושיא מן מאמר ההוא בב"מ (לג.).

גם מהר"ל כתב על הכרח הבקיאות בכל פסוקי המקראות.

מדובר על תורה שבעל פה בפסוק "קִשְׁרָם עַל לִבָּךְ תִּמְיֵד, עֲנֵדְם עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ" (משלי ו, כא) כלומר ההגיון שבלב + החזרה התמידית בגרגרת, בהיגוי פה. אבל יש חיוב נוסף של "קשרם על אצבעותיך, כתבם על לוח לבך" (משלי ז, א) וכאן מדובר בתורה שבכתב. כתב מהר"ל – "כי הקשירה על האצבע היא קשירה לגמרי, שלא תסור מאתו התורה, ותמיד יהיה התורה שבכתב (=מונח) לפניו, וירמוז עליו באצבעו, וזהו קשירה על אצבעותיו. ואמר 'כתבם על לוח לבך' רוצה לומר יעיין בתורה בלבו, וזה נקרא 'כתבם על לוח לבך'" עכ"ל. ("נתיבות עולם", תורה, פ"ז).

מהר"ל היה נאה דורש ונאה מקיים. רואים ממפעלו הכביר "גור אריה" כמה זמן ומאמץ הוא השקיע כדי להבין היטב "חומש עם רש"י". ודאי כי גם הוא ידע שחז"ל אמרו "מקרא, מדה ואינה מדה".

עלינו ללמוד מה הוא מהותו של "מקרא", אח"כ נדע איזה מקום לייחס ללימודו.

בגלל שאין ת"ח עוסקים במקרא די הצורך, לכן חסרה יראת שמים.

מובא במסכת סופרים (ב/טז) "פנים של אימה למקרא". כלומר, כאשר שומעים את המלה המיוחדת שהקב"ה אמר בסיני או שאמר לנביאו, בני אדם מקבלים יראת שמים. זה לא דומה לתורה שבעל פה בו אנו שומעים מהמעין האלהי של לבבות חכמי ישראל (יפרי צדיק" לר' צדוק, אעג, חנוכה, מאמר ד'; "לקוטי מאמרים", קט"ז): אלא יש במקרא עצם דברי ההופעת האלהית! כמה נפלאים דברי הרב בלאך משיבת טלז (יישיעורי דעת"י) שחז"ל הזהירו שהלומד ששה סדרי משנה צריך להקדים לכך "יראת ה' היא אוצרו" המשמש חומר־משגֶר לכל מה שלמד (שבת לא). ואם לא הקדים יראת ה', "מוטב שלא העלית!" כי זה יהפך לו לרועץ ח"ו. והוא שואל, למה לא אמרו כך על לימוד המקרא, שיש להקדים לו יראת ה'? ועונה כי המקרא כולו הוא עצמו רצוף יראת ה' ואיננו צריך לשום חומר־משמר אחר עבורו. כדכתיב על המלך הכותב לו ספר־התורה "וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו... לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה". (דברים יז, יט"ב)

"פנים של אימה למקרא..." (מסכת סופרים, טז)

- ומפרש חיד"א שם ("כסא רחמים") "דכל התורה שמותיו של הקב"ה".

- כך מפורש בזוהר ("ח"ג עג).

- וכך פירש "אוצר הכבוד" (אביו של י"ד רמ"ה"י) על ברכות (כא): חיוב של ברכת התורה: "כי שם ה' אקרא, הבו גודל לאלהינו". כלומר, יש כאן שמותיו של ה'. זאת אומרת, בכל מלה ומלה צפונים סודות עולמים. יתרה מזאת, גם כל מכלול פרטי תורה שבעל־פה עם כל סודותיה, גנוזים באותיותיה של תורה שבכתב.

- וז"ל הרא"ש: "כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה, בצורות האותיות" (רא"ש, נדרים דף לח).

- וכמו שהרחיב הרמב"ן בהקדמתו לתורה:

"וכל הנמסר למשה רבינו בשערי הבינה הכל נכתב בתורה בפירוש, או ברמיזה בתיבות או בגימטריאות או בצורת האותיות... ושלמה המלך שנתן לו האלהים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד שידע סוד כל התולדות, ואפילו כוחות העשבים וסגולתם ועד שכתב בהן אפילו ספר רפואות... כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, שהתיבות מתחלקות... מלבד צירופם וגימטריאותיהם של שמות... וזה הענין שהביא גדולי המקרא למנות חסר ויתר בכל התורה והמקרא, ולחבר ספרים במסורת עד עזרא הסופר הנביא שנשתדל בזה".

- גם חז"ל רמזו לנו פה ושם על מעמקים ואוצרות שישנם בפסוקי התנ"ך: הנה על פסוקי ספר יהושע "קינה ודימונה ועדעה" דרשו, "כל שיש לו קנאה על חברו ודומם, שוכן עדי-עד עושה לו דין".

- וכן הוסיפו לדרוש על עוד עֲרֵי א"י. (גיטין ז.) כלומר, אנו למדים מהדוגמאות הללו, שהרשימות הארוכות של שמות הערים בשבטיהתנחלויות בא"י טומנות בחובן עניינים מרובים ועצומים.

- וכך אמרו "בין אצל לאצל, ד' מאה גמלי דרשות". (פסחים סב.).
ובכן האיש המנפנף בזלזול על לימוד שמות אנשים בסוף פ' בראשית וסוף פ' נח, או ספרי עזרא, נחמיה ודברי הימים, הוא חוטא כמו שאמרו, "כל האומר שמועה זו אינה נאה..." (עירובין סד.).

מעניינים מאד דברי ספר של"ה :

"אותם שאומרים במהירות דברי תורה מכל שגור בפייהם, כגון י"ב פרשיות של י"ב נשיאים, מאחר שהדברים כפולים ומכופלים, עבירה גדולה היא בידם כי כל אות ואות תלויים בה רבבי רבבות עולמות רוחניות. ולא לחנם נכפלו הדברים... גם בתורה שבעל פה כשלמדתי תורה אצל מהרש"ל היינו לומדים בטור או"ח סי' ל"ו, חסרות ויתרות של ד' פרשיות תפילין, הוא היה קורא מלה במלה, ואני הייתי קורא הכל במהירות, מאחר שאין שם דבר הצריך עיון. וגער בי הרב החסיד מאד מאד ואמר שצריך להחשיב דברי תורה ולאומרם בנחת ובאימה ויראה...". (דפוס אמשטרדם, עמ' קצא; "מס' שבועות", לפני "מעלת לומדיה")

רמח"ל ביאר לנו כמה קדושה נפלאה שורה על האדם בעת שקורא בתנ"ך – "אך אין לך חלק בתלמוד תורה שלא תמשך בו מדרגה אחת ממדרגות ההשפעה הרמה הזאת". ("דרך ה'", ח"ד פי"ב קטע ב.). כלומר כל ספר, כל פרק, כל פסוק ואפילו כל מלה נפרדת מתקנת את האדם הלומד, וכן מתקנת את כל העולם כולו. ואפילו "מי שלא הגיע לשום השכלה (=הבנה) אלא להגיון (=ביטוי פה) לבד, כבר יהיה אמצעי לשיחולק לו קצת מן ההשפעה הזאת". (שם, קטע ג.).

ראוי לתשומת לב: "ברכת התורה" שאנו מברכים, שנוי במחלוקת אמוראים (ברכות יא.) אם מוסב על לימוד המקרא בלבד או ג"כ על מדרש, משנה ותלמוד. אבל על מקרא, כולם מסכימים.

עוד ראינו חשיבות של הקריאה במקראות מתוך גזרת הנביאים לקרוא בתורה ברבים בימי שני, חמישי ושבטות, כיון שכתוב "וילכו... ג' ימים ולא מצאו מים" ואין מים אלא תורה ("ב"ק פב.). והרי כל ימיהם ששהו במדבר למדו **תורה שבעל-פה** מפי משה רבנו, ומדוע זה נקרא "בלי מים"? אלא ישנה מעלה מיוחדת לשמוע "דבר ה'", המלה כמו שהיא, ולא די בביאורים ובפירושים שמסר לנו משה רבנו. ואין שום ספק שכוונת תקנה זו היא שהקריאה ברבים תהיה מלווה הבנה של השומעים, כלשון השו"ע (או"ח סי' קמה) "בימי חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם כדי שיבינו העם". כי אם חלילה מדובר רק על קריאה הדיוטית "סתם" של ביטוי שפתיים לבד, אין זו "תורה". ולכן חז"ל הוסיפו לתקן לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, משך כל שבוע בשבוע, כדי שיתכוננו כולם ויבינו מה שהם שומעים בשבתות! **ודלא כנהוג בזמנינו שיש המקפידים לעצור את הקריין על כל שגיאה בניקוד או במנגינה, ואינם מטריחים את עצמם להבין כלל את התוכן של הפרשה!!**

החיוב שיש גם על בני הישיבות ללמוד כל יום ויום תנ"ך, מפורש ב"משנה ברורה". (קני"ה ס"ק ג' בשם הש"ך) חוץ מזה, הוא מביא ב"ביאור הלכה" (שם, סוף סי' קני"ה) את המדרש (משלי, פ"ג) שאחרי פטירתו של האדם הוא עומד למבחן אם הוא יודע היטב בכל חלקי התורה, וזה כולל המקרא, כמפורט שם. ואם לפי הַיְתָרו של רבנו תם שיוצאים ידי חובה בלימוד של התלמוד בבלי, והרי רוב רובו של תנ"ך אינו מופיע כלל בגמרא?! וכיצד יֵדַע אותם? ועוד יש להקשות, הרי ישנם פרקים רבים בגמרא שאין בהם איזכורים מפסוקי המקרא, כמו "חזקת הבתים" בבבא בתרא. וכיצד יקיים לימודם זה שמסתפק ב"ושלשתם"? אלא ודאי כי רבנו תם אמר דברו רק לענין מצוות "ושלשתם" היומי, ולא על עצם מצוות לימוד התורה כולה, שבזה הוא לא כיון לשנות מאומה. ועוד, הגר"א דרש מתלמידי בקיאות עצומה בתנ"ך מלפני שייכנסו ללמוד אצלו, כמבואר בסוף הקדמת בניו להגהותיו לשו"ע.

רק כמובן, התביעה על **בן ישיבה** היא יתרה מהתביעה לכל שאר בני"י.
כי בן תורה צריך להבין בעמקות האופיינית לו. הוא חייב ללמוד בכלים השכליים שברשותו; לחפש בדברי מהר"י אברבנאל ו"עקידת יצחק", ועד למלבי"ם ורש"ר הירש. (כמבואר בשל"ה דף נה., תחילת הספר, מאמר ז ח"ב, שכל אחד ואחד יתן את הדין לפי דרגתו, מה שהיה יכול להשיג אילולא התעצל מלעייין). "אנן בעינן למשכוני אנפשינן" להבין כל תג, כל אות; כל שכן כל תיבה וניב. אשרינו שהקב"ה העניק לנו פרשנים מרובים המסוגלים להושיט לנו פנינידעת, אם רק נרצה ונקציב לעצמנו את השעות לעסוק בכך. כך מפורש במדרש נקהלת רבה ז' פסקא י"ח] – "טוב אשר תִּאָחֶז בְּזֶה וגם מִזֶּה אל תִּנַּח את יָדְךָ", שעלינו לעסוק בשלושת המקצועות הללו: מקרא, משנה, תלמוד.

והאמת היא שכל סודות עולם וכן כל פרטי הגמרא, מקופלים תוך תיבות המקרא.
לעת זקנותו של הגר"א הוא צמצם מללמוד ישירות בספרי תושבע"פ, והיה מוצא כל דרשותיהם של חז"ל תוך תיבות התנ"ך. (י"אוצרות הגר"א", תחילת שער ז', וכן בספר "הגאון החסיד מוילנא", עמ' עב"ע, "ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא"). ומה התועלת בכך? התועלת היא שככל אורך ורוחב שכליות האדם, הכל גנוז ונרמז בתוך "המלה" האמורה מפי ה'. החכמה היא למצוא "מנלן...מניין?" כמו ששאלו חז"ל תמיד, כדי שתושבע"פ תתגלה בכל סמכותה האלוהית, כי הכל נאמר בסיני, במ"ט פנים שהתורה נדרשת בהן.

בזה מובן מאד מדוע ה' הציב בפני בני ישראל לימוד המקרא כולו, בבואם לא"י, כמפורש בפרשתנו. בפתח הכניסה לא"י, בהר גריזים ובהר עיבל הציבו אבנים גדולות ועליהם ראו את האותיות הקדושות ממה שדיבר להם ה'.

(הערה: עיין שיחה ראשונה לפרשת תרומה)